

УКРАЇНА

(19) UA

(11) 102975

(13) U

(51) МПК

C01B 25/16 (2006.01)

C01B 25/45 (2006.01)

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ
УКРАЇНИ**(12) ОПИС ДО ПАТЕНТУ НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ**

(21) Номер заявки: u 2015 05552	(72) Винахідник(и): Ущипівська Тетяна Іванівна (UA), Слободяник Микола Семенович (UA), Затовський Ігор Вікторович (UA), Копілевич Володимир Абрамович (UA)
(22) Дата подання заявки: 05.06.2015	
(24) Дата, з якої є чинними права на корисну модель: 25.11.2015	
(46) Публікація відомостей про видачу патенту: 25.11.2015, Бюл.№ 22	(73) Власник(и): НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ, вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ-41, 03041 (UA)

(54) СПОСІБ ОДЕРЖАННЯ ОРТОФОСФАТУ КАЛІЮ-ТИТАНУ(IV)-ІНДІЮ(III)**(57) Реферат:**

Спосіб одержання ортофосфату калію-титану(IV)-індію(III) у формі твердого розчину загальної формули $K_{1+y}Ti_{2-x}In^III_x(PO_4)_3$, де $0 < x \leq 1$; $0 \leq y \leq 1$; $y \geq x$, ізоструктурного лангбейніту, в якому кристалізацію фосфатів заданого складу із лужнофосфатного розплаву, насиченого оксидами титану(IV) та індію(III), проводять шляхом пониження температури з 1050 °C до 750 °C зі швидкістю 50 °C/год. з наступним відмиванням монокристалів від залишків розплаву розбавленими розчинами мінеральних кислот та висушуванням їх при кімнатній температурі.

UA 102975 U

Корисна модель належить до нових неорганічних сполук, а саме кристалічних потрійних ортофосфатів, що у твердому монокристалічному стані мають задане стехіометричне співвідношення між йонами K^+ , Ti^{4+} , In^{3+} , PO_4^{3-} відповідно до складу середньої солі. Це є важливою ознакою індивідуального речовинного складу сполуки зі структурою КТР, лангбейніту та фосфатоніобатних бронз, що в подальшому може бути застосовано для потреб оптики нелінійних середовищ та електроніки. Зокрема, кристали калій титанід фосфату (КТР) мають високі нелінійно-оптичні і електрооптичні властивості і є перспективним матеріалом для застосування у якості електрооптичних модуляторів твердотілих лазерів з діодною накачкою (Исследование кинетики электропроводности кристаллов КТП, применяемых в модуляторах твердотельных лазеров /В.А. Русов, Н.А. Захарова, А.Б. Каплун, А.Б. Мешалкин, А.В. Горчаков // Оптический журнал. 2013. Т. 80, № 9. - С. 11-16).

Відомий спосіб одержання порошку фосфату титаніду лужного металу (Патент РФ № 2093467, 1997), який полягає у взаємодії у водному середовищі сполук титану(IV), лужного металу М (K, Rb, Cs) і фосфату при рН 0,4-4,0 і мольному відношенні $M:Ti > 1$. Реакцію ведуть за температури 10-90° С з утворенням робочої суспензії. Утворену тверду фазу фосфату титанілу лужного металу відділяють, промивають водою і сушать. Гідратований фосфат титанілу лужного металу піддають термічній обробці за температури 400-700° С, після чого промивають водою і висушують. До суспензії може бути введений сульфат або фосфат лужного металу, що сприяє дегідратації твердої фази фосфату титанілу лужного металу. У якості сполуки титану(IV) використовують двозаміщений моногідрофосфат титанілу, гідроксид титану або легкогідролізовані сполуки титану у вигляді його хлориду, оксихлориду, сульфату. У якості сполуки лужного металу використовують його хлорид, нітрат, сульфат, фосфат. Одержані таким способом сполуки групи КТР є дрібнодисперсним (1 мкм) або дрібнокристалічним (500 мкм) монофазним порошком заданого складу.

Недоліком цього способу стосовно об'єкту, що заявляється, є неможливість одержання крупних кристалів КТР із водного середовища, використання в синтезі дегідратуючого агента, що знижує чистоту продукту, багатостадійність процесу одержання кінцевого продукту КТР, який можна використати як шихту для одержання електрооптичних матеріалів.

Найближчим аналогом за хімічною суттю і результатом, що досягається до корисної моделі є спосіб одержання фосфату титанілу лужного металу (Патент US № 3949323 Crystals of (K, Rb, NH_4)TiO(P, As)O₄ and their use in electrooptic devices, опубл. 06.04.1976) шляхом гідротермального синтезу сполук із багатокомпонентної системи TiO_2 - M_2O - P_2O_5 - H_2O , де М - K, Rb, TI, NH_4 . За цим способом суміш компонентів нагрівають у герметизованому золотому контейнері до 750-920°С під тиском 3000 ат, охолоджують протягом 60-90 годин до 50-300°С з кристалізацією сполуки $MTiOPO_4$ та домішкової фази $MTi_2(PO_4)_3$. Сполуки групи КТР відмивають водою. Кристали мають розміри від 1 до 9 мм. Недоліком цього способу є:

використання високого тиску для утворення крупних кристалів групи КТР;

наявність домішкових фаз, що знижують чистоту продукту;

за даними ІЧ-спектроскопії одержані таким способом кристали містять OH^-

групи, що знижує оптичні характеристики матеріалу;

спосіб передбачає використання складного високовартісного обладнання за обмеженого об'єму одержуваних сполук потрібного складу;

для збільшення кількості компонентів КТР при одержанні твердого розчину ортофосфату калію-титану(VI)-індію(III) області і умови утворення ізоструктурних лангбейніту гетерометалічних фосфатів не визначені.

В основу корисної моделі поставлена задача одержати ортофосфат калію-титану(VII)-індію(III) заданого складу та структури лангбейніту і визначити границі утворення складних фосфатів, що містять різновалентний титан.

Поставлена задача вирішується тим, що кристалічний твердий розчин $K_{1+y}Ti_{2-x}In_x(PO_4)_3$ ($0 < x \leq 1$; $0 \leq y \leq 1$; $y \geq x$) одержують синхронною його кристалізацією із лужнофосфатного розплаву, насиченого оксидами титану(IV) та індію (III). Одержані в результаті хімічної взаємодії кристали відмиваються від залишків розплаву розбавленими розчинами мінеральних кислот та висушуються при кімнатній температурі.

Синтез виконують в наступному порядку. Наважки KPO_3 та $K_4P_2O_7$, (взяті для досягнення пропорції К/Р = 1,0-1,15), перемішують в агатовій ступці до однорідного стану, після чого прожарюють в платиновому тиглі годину при температурі 950° С та насичують розплав оксидами титану(IV) та індію (III). Розплави витримують п'ять годин до повної гомогенізації у системі при температурі 1050°С, періодично перемішуючи. Кристалізують розплав шляхом пониження температури з 1050° С до 750° С зі швидкістю 50° С/год. Отримують тверді розчини складу $K_{1+y}Ti_{2-x}In_x(PO_4)_3$ ($0 < x \leq 1$; $0 \leq y \leq 1$; $y \geq x$).

Приклад 1. Наважку KPO_3 (12,0 г) взяту для досягнення пропорції $K/P = 1,0$ моль, перемішують в агатовій ступці до однорідного стану. Після чого прожарюють в платиновому тиглі 1 годину при температурі $950^\circ C$ та насичують розплав оксидами титану(IV) (1,87 г) та індію(III) (1,62), взятих для досягнення пропорції $In/Ti = 0,5$ моль. Розплав витримують 5 год. до повної гомогенізації системи при температурі $1050^\circ C$, періодично перемішуючи. Кристалізують розплав шляхом пониження температури з $1050^\circ C$ до $750^\circ C$ зі швидкістю $50^\circ C/год$. Одержані в результаті хімічної взаємодії кристали відмивають від залишків розплаву розбавленими розчинами мінеральних кислот та висушують при кімнатній температурі. Отримують монокристали потрібного фосфату складу $K_{1,5}In_{0,5}Ti_{1,5}(PO_4)_3$ розміром від 0,5 до 1,5 мм.

Приклад 2. Наважку KPO_3 (10,39 г) та $K_4P_2O_7$ (1,60 г) взяті для досягнення пропорції $K/P = 1,1$ моль, перемішують в агатовій ступці до однорідного стану. Після чого прожарюють в платиновому тиглі 1 годину при температурі $950^\circ C$ та насичують розплав оксидами титану (IV) (1,80 г) та індію (III) (2,33 г), взятих для досягнення пропорції $In/Ti = 0,75$ моль. Розплав витримують 5 год. до повної гомогенізації системи при температурі $1050^\circ C$, періодично перемішуючи. Кристалізують розплав шляхом пониження температури з $1050^\circ C$ до $750^\circ C$ зі швидкістю $50^\circ C/год$. Одержані в результаті хімічної взаємодії кристали відмивають від залишків розплаву розбавленими розчинами мінеральних кислот та висушують при кімнатній температурі. Отримують монокристали потрібного фосфату складу $K_{1,7}In_{0,7}Ti_{1,3}(PO_4)_3$.

Приклад 3. Наважку KPO_3 (9,63 г) та $K_4P_2O_7$ (2,37 г) взяті для досягнення пропорції $K/P = 1,15$ моль, перемішують в агатовій ступці до однорідного стану. Після чого прожарюють в платиновому тиглі 1 годину при температурі $950^\circ C$ та насичують розплав оксидами титану (IV) (1,80 г) та індію (III) (2,80 г), взятих для досягнення пропорції $In/Ti = 0,75$ моль. Розплав витримують 5 год. до повної гомогенізації системи при температурі $1050^\circ C$, періодично перемішуючи. Кристалізують розплав шляхом пониження температури з $1050^\circ C$ до $750^\circ C$ зі швидкістю $50^\circ C/год$. Одержані в результаті хімічної взаємодії кристали відмивають від залишків розплаву розбавленими розчинами мінеральних кислот та висушують при кімнатній температурі. Отримують монокристали потрібного фосфату складу $K_2InTi(PO_4)_3$.

Склад і будова отриманих зразків твердого розчину було встановлено за даними фізико-хімічного аналізу.

ІЧ-спектри $K_{1+y}Ti_{2-x}In_x(PO_4)_3$ є типовими для подвійних ортофосфатів, що кристалізуються з каркасами типу $\{[M_2(PO_4)_3]^{n-}\}_3$.

За даними рентгенофлуоресцентного аналізу, одержані за прикладами 1-3 кристалічні фази, мають наступний загальний склад: $K_{1+y}Ti_{2-x}In_x^{III}(PO_4)_3$, де $0 < x \leq 1$; $0 \leq y \leq 1$; $y \geq x$. Межі існування даної області обмежені співвідношеннями компонентів у системі (K_2O/P_2O_5 від 1 до 1,15-1,2; $M^{III}/Ti = 0,2-1$

За результатами рентгенофазового аналізу розраховані параметри кристалічної ґратки зразків твердого розчину $K_{1+y}Ti_{2-x}In_x(PO_4)_3$, які є ізоструктурними лангбейніту (табл.). Дані, наведені в табл., свідчать про те, що зразки ортофосфату калію-титану(VI)-індію(III) в діапазоні заявленого винаходу відносяться до однієї сингонії, а закономірності змін параметрів кристалічної ґратки відповідають твердому розчину.

Таблиця

Параметри кристалічної ґратки фосфатів складу $K_{1+y}Ti_{2-x}In_x(PO_4)_3$ ($0 < x \leq 1$; $0 \leq y \leq 1$; $y \geq x$)

Сполука	a, нм	b, нм	c, нм	Об'єм елементарної комірки, нм
$K_{1,5}In_{0,5}Ti_{1,5}(PO_4)_3$	0,979(4)	0,99(1)	1,00(1)	0,965(3)
$K_{1,7}In_{0,7}Ti_{1,3}(PO_4)_3$	0,96(4)	0,99(3)	1,00(5)	0,962(1)
$K_2InTi(PO_4)_3$	1,01(2)	0,99(6)	0,99(1)	0,998(8)

При здійсненні корисної моделі досягається зазначений технічний результат, а саме: одержання кристалічного твердого розчину $K_{1+y}Ti_{2-x}In_x(PO_4)_3$ ($0 < x \leq 1$; $0 \leq y \leq 1$; $y \geq x$), ізоструктурного лангбейніту. За даними рентгенографії зразки ортофосфату калію-титану(IV)-індію(III) в діапазоні заявленої корисної моделі відносяться до однієї сингонії, а закономірності змін параметрів кристалічної ґратки відповідають твердому розчину. Синтезовані ортофосфати можуть бути використані в електротехніці в якості матеріалів для нелінійних середовищ.

ФОРМУЛА КОРИСНОЇ МОДЕЛІ

Спосіб одержання ортофосфату калію-титану(IV)-індію(III) у формі твердого розчину загальної формули $K_{1+y}Ti_{2-x}In^III_x(PO_4)_3$, де $0 < x \leq 1$; $0 \leq y \leq 1$; $y \geq x$, ізоструктурного лангбейніту, який

5 **відрізняється** тим, що кристалізацію фосфатів заданого складу із лужнофосфатного розплаву, насиченого оксидами титану(IV) та індію(III), проводять шляхом пониження температури з 1050 °C до 750 °C зі швидкістю 50 °C/год. з наступним відмиванням монокристалів від залишків розплаву розбавленими розчинами мінеральних кислот та висушуванням їх при кімнатній

10 температурі.

Комп'ютерна верстка А. Крулевський

Державна служба інтелектуальної власності України, вул. Василя Липківського, 45, м. Київ, МСП, 03680, Україна

ДП "Український інститут інтелектуальної власності", вул. Глазунова, 1, м. Київ – 42, 01601